

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

registrator@education.ministry.se

Yttrande över betänkandet av utredningen om utsatta barn i skolan Se, tolka och agera – allas rätt till en likvärdig utbildning (SOU 2010:95)

U2010/7669/S

Inledning

Utsatta barns rätt behöver stärkas. Betänkandet belyser på ett bra sätt den problematik som utsatta barn befinner sig i och Skolinspektionen delar utredarens bedömning på flera viktiga punkter. Skolinspektionen instämmer även i utredarens bedömning att det finns stora brister i tillämpningen inom viktiga områden i lagstiftningen som berör barnets rätt trots allmänna råd och annat stödjande material. Som mycket riktigt påpekas kan detta leda till att barn och elever går miste om sin rätt till en likvärdig utbildning.

Skolinspektionen lämnar följande synpunkter på betänkandet.

7.1.1 Bättre samordning mellan myndigheter

Skolinspektionen avstyrker utredarens förslag. Det är viktigt att det finns en samordning mellan myndigheter inom utbildningsområdet men att ge en myndighet det övergripande ansvaret förfaller att bli ett alltför omfattande uppdrag. Dessutom finns en risk att en myndighet blir överordnad en annan.

7.1.2 Samverkan på kommunal central nivå behöver stärkas och 7.1.3 Förtydligande av skyldigheten att samverka

Skolinspektionen delar utredarens bedömning att samverkan på kommunal central nivå mellan de ansvariga för skolverksamheten och socialtjänst behöver stärkas. Skolinspektionen har både genom sin kvalitetsgranskning och i tillsynen sett att behovet är mycket stort. Vår bedömning är att kravet på samverkan behöver förstärkas i författningarna.

Skolinspektionen har i ett flertal yttrande, Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9) samt Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp (SOU 2010:15), Lag om stöd och skydd för barn och unga (SOU 2009:68), påtalat vikten av ett närmare samarbete mellan skola och socialtjänst. I det sist nämnda yttrandet framhöll Skolinspektionen bland annat att det uttryckligen ska anges att socialtjänsten är skyldig att aktivt och systematiskt samverka med skolan. Vidare påpekades att

2 (4)

det är viktigt med en väl fungerande samverkan mellan skolan, socialtjänsten och andra berörda huvudmän.

Skolan har en lagstadgad skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd men det är en fördel att ett samarbete kan komma till stånd i ett tidigare skede utan att en anmälningsskyldighet har inträtt. Det är viktigt att även skolan tar initiativ till samverkan och detta behöver tydliggöras i lagstiftningen på det sätt utredaren föreslagit.

I Skolinspektionens rapport Undervisning vid hem för vård eller boende, HVB (2010:2) redovisades att skolhuvudmännen när de överlät ansvaret för den särskilda undervisningen till HVB borde ha skyldigheten att utforma ett dokument i vilket det angavs elevens utbildningsbehov. Det kan vara ett sätt att få skolhuvudmannen att ta ett ökat ansvar för elevens skolgång under placeringen samt att systematisera kunskapsöverföringen. Det bör övervägas om ett sådant dokument även kan användas för alla barn som på ett eller annat sätt befinner sig i samhällets vård. Ett sådant dokument bör efterföljas av en skyldighet från skolhuvudmannens sida att följa upp och utvärdera elevens skolgång under placering.

Enligt Skolinspektionens uppfattning utgör inte enbart sekretessbestämmelserna ett hinder för samverkan. Även ekonomiska faktorer påverkar viljan att samverka både inom och mellan kommuner. Det bör övervägas hur sådana hinder kan undanröjas.

7.2 Barns och elevers rätt behöver stärkas

7.2.2 Uppdrag om sekretessreglernas betydelse vid samverkan

Skolinspektionen har i sin tillsyn erfarit att sekretess ibland felaktigt åberopas för att inte behöva lämna ut uppgifter och att sekretessen i sig många gånger kan utgöra ett hinder för samverkan mellan olika aktörer som har att skydda barn och elever. Det begränsar naturligtvis möjligheten att agera och kan vara till men för dessa barn och elever. Skolinspektionen vill för sin del understryka att en översyn av hindrande sekretessregler för en samverkan mellan myndigheter är angeläget.

7.2.4 Uppföljning av rutiner för och kunskapen om anmälan till socialtjänsten

I Skolinspektionens yttrande över betänkande Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) – SOU 2009:68 belystes att ansvaret för tillsynen över anmälningsskyldigheten är oklart. Även om det finns en hänvisning i skollagen till bestämmelsen om anmälningsskyldigheten i socialtjänstlagen behöver detta ansvar tydliggöras.

Skolinspektionens tillsyn har hittills omfattat en kontroll av om huvudmännen och dess verksamheter har fungerande rutiner gällande sin anmälningsskyldighet till socialtjänsten.

Skolinspektionen har uppmärksammat att personalen i skolan saknar en återkoppling från socialtjänsten efter att de gjort en anmälan. Skolans ansvar för elevens utbildning

upphör dock inte även om en anmälan gjorts. Skolinspektionen anser att samarbetet mellan skola och socialtjänst kring utsatta barn i samhället måste förbättras och där kan en skärpt lagstiftning bidra till förändring.

7.2.5 Granskning av undervisningen för barn och unga som är placerade genom beslut av socialtjänsten.

Skolinspektionen har genomfört en kvalitetsgranskning av undervisning vid hem för vård eller boende (Rapport 2010:2). Skolinspektionen konstaterade då att de placerade barnen som ingick i granskningen inte fick sin rätt till utbildning tillgodosedd. Mot bakgrund av dessa nedslående resultat genomförde Skolinspektionen en riktad tillsyn mot ett urval av landets kommuner. Syftet med tillsynen var att granska om hemkommunerna tar sitt ansvar för de placerade eleverna. Även i denna tillsyn har allvarliga brister uppmärksammas.

Skolinspektionen har genomfört en rad insatser inom detta område. Men fler kvarstår, t.ex. att familjehemsplacerade barns skolgång kan behöva uppmärksammas. Skolinspektionen har erfaren att mottagande kommuner kräver att den placerande kommunen ska ersätta den mottagande kommunen ekonomiskt för de stödbehov barnet har i skolan. Men i och med att familjehemsplacerade barn blir folkbokförda i den mottagande kommunen övergår det ekonomiska ansvaret och ansvaret för skolplikten till mottagande kommun. Därmed finns ingen direkt skyldighet för den placerande kommunen att ekonomiskt ersätta den mottagande kommunens merkostnader för barnets skolgång. Det kan vara ett problem framför allt för mindre kommuner med ett flertal familjehemsplaceringar.

HVB-hemmens möjlighet att bedriva undervisning begränsas i 2010 års skollag. Från och med 1 juli 2011 kommer det inte längre att vara möjligt för ett HVB att bedriva så kallad särskild undervisning. För att undervisning ska kunna äga rum vid ett HVB krävs antingen ett godkännande som fristående skola eller att den kommun där hemmet är beläget ansvarar för undervisningen. I det sistnämnda fallet framgår dock inte av författningarna vem som ska betala för elevens undervisning. Är det den placerande kommunen eller mottagande kommun? Möjligen kan reglerna om interkommunal ersättning vara tillämpliga men det är oklart.

I samband med Skolinspektionens yttrande över 2010 års skollag (Ds 2009:25) visade myndigheten på ett behov av ett tydligare regelverk avseende både skolgång och ansvar för barn som placeras enligt beslut av socialtjänsten. Det kan röra sig om placering i fosterhem eller vid ett HVB. Det bör övervägas om inte detta på bäst sett tydliggörs genom förordning likt den som finns för Statens institutionsstyrelse. Även dessa barn har rätt till en likvärdig utbildning.

4 (4)

I den slutliga handläggningen har juristen Alf Johansson, avdelningschefen Carina Abréu och chefsjuristen Ingegärd Hilborn deltagit.

Ann-Marie Begler
Generaldirektör

Erik Bergeå
Föredragande